

A jugoszláv hátizsák

Kétszer nem léphetsz ugyanabba a folyóba! – mondta Epheszoszi Hérakleitosz Kr. e. a 6. században. Az ókori görög bölcs - esetünkben - úgy tűnik, tévedett.

*„Az életben a saktól eltérően még a matt után is folytatódik a játszma.”
(Isaac Asimov)*

Jugoszlávia politikai csillaga 1955-ben kezdett meredeken emelkedni. A nemzetközi elszigeteltségből a Bandungi Egyezmény (1955. ápr. 24.) aláírásával tör ki Tito, a jó szimatú, horvát-szlovén származású jugoszláv „elnök-király”. A 29 ázsiai és afrikai ország által Indonéziában elindított mozgalom 1961. szeptember 7-én Belgrádban ért a csúcra, megalakult az el nem kötelezett országok tömbön (NATO és VSZ) kívüli mozgalma a kétpólusú világrend ellenében. Tito a fellegekben jár Nehruval és Nasszerrel, miután Hruscsov személyesen követi meg Belgrádban „elődje durvaságáért”. Az évtized végére az el nem kötelezettek a világ legnagyobb politikai tömörülésévé váltak. Titót és nejét Kennedy a Fehér Ház kertjében fogadta, s majd minden amerikai elnök tárgyalta vele. Nixon háromszor is, s 1971 tavaszán még a forrongó Zágrábba is ellátogatott, miközben a szocialista országok vezetői persona non graták voltak Washingtonban. Míg királyok és elnökök (a mai napig) a szerény bejáratú Downing street 10-ben „jutnak be” Londonba, addig Tito előtt a Buckingham palota impozáns kapuja tárult föl. Teheránban, a Perzsa Birodalom főnnállásának 2500. évét ünneplő impozáns ceremónián Tito Reza Pahlavi sah trónja mellett ült, a rendszerét legitimáló amerikai alelnök a pódium harmadik sorában – állt. Csak Charles de Gaulle nem áll szóba vele, nem érdekelte, mit mond Tito New Yorkban az ENSZ közgyűlésén, s hogyan integet a Kreml mellvédjéről. Ez az ötkontinensnyi világhírnév és országelismertség annak a kifinomultan zseniális csúsztatásnak köszönhető, amelyet az ún. korridor elvre épített föl Belgrádban a diplomácia

és a média; Jugoszláviát a béke-folyosó harmadik tagjaként ábrázolva, a föld egyik legrégebbi demokráciája, Svájc és az osztrák államszerződéssel (1955) örök semleges Ausztria mellé besorolva csupa szívjóság államként a hidegháborús Európa szívében. Ez a prima taktika és személyi kultusz olyan szintre hágott, hogy az algíri csúcs (1973) után a Szovjetunió jelentet meg fizetett cikkeket az amerikai lapokban, Nobel Béke-díjra javasolván Titót, amit nem kapott meg. Ez az apró malőr nem gátolta, hogy az 1975-ös Helsinki Konferencia utóértekezletének ne Belgrád adjon otthont. Ha a világ hinni akar az enyhülésben, főleg Vietnam után, hisz is. És ha a világ temetni és gyászolni akar, temet és gyászol is. Száz fölött volt az állam- és kormányfők, királyok és pártfőtitkárok száma, akik Tito belgrádi temetésén 1980 májusában jelen voltak. Egy cinikus, Milovan Đilastól származtatott mondás szerint: „Tetszett volna az öregnek, ha látja!” Ez a világ-megrendülés még vitte előre a kapitány nélkül maradt, vörös csillagos lobogó alatt közlekedő „álomhajót” szimbolizáló országot, amely 1984-ben Szarajevóban világszínvonalú téli olimpiát rendezett, fölmutatván a sportegységet, amelyet a nyugati országok és az USA bojkottja miatt „belügyi spartakiáddá” degradálódott Moszkvai Olimpia tört meg. A nemzetközi csúcspolitikában hangsúlyosan jelen lévő sportmozgalmakon vándorolt tovább Jugoszlávia és nem bojkottálta az 1984-es Los Angelesi Nyári Olimpiát sem. Reagan elnök azonnal elengedett 800 millió dollár jugoszláv kölcsöntartozást. A '80-as évek közepéig fújta a szél a fennen lobogó jugoszláv trikolórt, ami letről nézve nem is volt

annyira fönn. 1950 és 1990 között a legkielezettebb az albán-jugoszláv viszony volt. Az Enver Hodzsa uralta sztálinista, majd maoista kisállam keményen kiállt a koszovói albánok mellett. Nem voltak ritkák a határmenti fegyveres incidensek sem, és párhuzamosan folyik a kölcsönösen lejárató propagandaháború. A jugoszláv-bolgár (v) iszonyt az ún. „macedón kérdés” terhelte. Szófia még a macedón nyelv létét is tagadta a teljes nyelvi azonosságra (értsd: bolgár) hivatkozva. Todor Zsivkov ezt mindenütt, főleg Moszkvában hangsúlyozta. A '70-es évekre tűrhetőnek mondható volt viszont a görög-jugoszláv kapcsolatrendszer, bár Athénban tudták, hogy a jugoszláv partizánok thesszaloniki bevonulását az angol csapatok négy órával előzték meg, s Belgrádnak része volt a görög polgárháború (1946-49) kirobbantásában is, amely majdnem kommunista hatalomátvétellel végződött. A partizánmegszállítás lényegéről a triesztiek – már akik túléltek - tudnának mesélni. (A jugoszláv partizán bevonulások áldozatainak összlétszámát Anton Bebler ljubljanoi professzor kettőszázezer főre teszi. Közülük mintegy negyvenezer magyar.) A trieszti válság 1954-re oldódott meg, a város olasz maradt, de teljes környékét Jugoszláviához csatolták. Róma és Belgrád viszonya később is fagyos és a „végleges” olasz-jugoszláv határt csak 1975. november 10-én hagyták jóvá a felek, az Osimói Szerződés aláírásával. Vatikán állam esetében még a viszony említése is túlzás, mert a keresztény világ szíve nem tudott mit kezdeni egy gyilkos (Stepinac zágrábi érsek és lelkeszek halálért is felelős), szélsőségesen ateista, bizantikus-marxista államkonglomerátummal, amely a semleges Ausztriával sem ápolt jó viszonyt, ürügyként a karintiai (korušikai) szlovének sorsát említve föl. Nehéz mosoly nélkül elemezni a román-jugoszláv „barátságot”, ugyanis a nemzetközi háttérrel és csekély intelligenciával sem rendelkező román „elnöki pár” (Nikolae és Elena Ceaușescu) utánozni próbálta Titót és Jovankát, a diva külsejű horvát partizánlány '52-ben lett a marsall törvényes felesége. A majmolás nem országok viszonyához, hanem egy balkáni operett szánalmas paródiájához vezetett, megneveltetve a két ország lakosságát. A Magyar Népköztársaság megalázó szolgálalkúséggel rendezte (Tito negyvenfős küldöttség

élén tett 1964. szeptemberi budapesti látogatása alatt) az addigi hullámzó, viharoktól sem mentes kapcsolatrendszerét déli szomszédjával.

Ma már lehetetlen eldönteni, ki akart jobban Tito lenni: Milošević, a hágai börtöncellájában elhunyt egykori szerb vagy a néhai horvát elnök, Tuđman. Az előbbi véreskezűségben, az utóbbi külsőségekben közelítette meg a jugoszláv idolt. Az viszont már a szlovén és horvát függetlenség kikiáltásának „másnapján” látszott, hogy Horvátország eltávolodik Szlovéniától, és évtizedekig tartó vitába (krškói atomerőmű, tengerparti ingatlanok, bank- és devizabetétek és a szlovén tengeri és halászati jogok) bonyolódik. A zágrábi álláspont szerint - sarkosan fogalmazva - a koperi öblöt és térségét csak strandként használhatná a mindig irigyelt Szlovénia. Erre már az uniós Ljubljana is bekeményített, s fél évre megakasztotta a horvát uniós csatlakozási tárgyalásokat. Másik, a jugoszláv néphadsereg által szintén megtámadott szomszédjával, Bosznia-Hercegovinával 1993-ra már háborúba is keveredik Horvátország. Előbbinek 70, utóbbinak 30%-át foglalta el addigra a jugoszláv néphadsereg. Az 1995 novembere (daytoni béke) óta létező Bosnyák-Horvát Föderáció ugyanúgy nem működött, mint az egész ország, így komoly horvát-bosnyák együttműködésről sem beszélhetünk. A szerb-horvát viszony mélyebb elemzése szétfe-szíténé ezen írás kereteit, amelyről sommásan megállapítható, hogy csak testvérnemzetek (pl. a sémi népek) tudják ilyen mélyen, tradicionálisan és zsigerből gyűlölni egymást. A szerbek és a horvátok immáron a harmadik háborút is megvívták ellenségként, nyolcvan év alatt.

A közelmúltig azt hihettük, hogy minden köldöknéző országnak kell legalább egy jó, baráti szomszéd, s Horvátország számára ez az a Magyarország, amely már a függetlenség kikiáltása előtt fegyverrel támogatta a pokoli nehéz helyzetben lévő Zágrábot, amelynek új vezetőivel nem igazán szimpatizált Európa. Sokan akkor álltak a horvát nép mögé, amikor a barbár módon szétlőtt Dubrovnik, Eszék és Vukovár képei bejárták a világsajtót, majd megjelentek a világhálón. Sokunk tevőleges munkájával a horvát-magyar kapcsolatok az utóbbi húsz évben kiegyensúlyozottan fejlődtek, függetlenül attól, hogy milyen színezetű kormány van/volt

Pesten vagy Zágrábban. Érdekesen alakult Magyarország és déli szomszédunk kapcsolata a magyar uniós elnökség befejezése és a horvát választások között. Horvátországot mi is sikerrel támogattuk az uniós csatlakozásban, ebben legfőbb szövetségeseink Szlovákia és Ausztria volt. Örömünk csak egy-két napig tartott, mert kitört a MOL–INA-botrány. Két évvel ezelőtt arról írtam, bízunk kell, hogy „a MOL–INA-viszony nem terheli meg a húsz éve töretlen magyar–horvát, horvát–magyar kapcsolatrendszer” (Magyar Nemzet 2011. július 29.) Megterhelte. Mégpedig azzal, hogy kiüresítette, média-kriminalizálta, fő hírré téve, hogy Ivo Sanader volt horvát kormányfő éppen melyik (osztrák, horvát) börtönben van, és azzal, hogy manapság a legismertebb magyar Horvátországban Hernádi Zsolt. Ezzel a hírek be is fejeződtek, még a domináns turisztikai, sport- stb. jelentések is elmaradtak. Hernádi Zsolt Zágráb által elrendelt Interpol közreműködésével átlépte a Rubicont. Képletesen, ahogy Jelačić a Drávát, s ezzel új szakaszt kezdett az akkor hétszázötven éves közös történelmünkben, ami soha nem lett olyan, mint korábban.

Az 1868-as horvát–magyar kiegyezés csak egy kényszerházasság „békéltető aktusa” volt, mivel az illírizmust fölváltotta a háttérben a horvátok(!) által kitalált jugoszlávizmus. A XIX. és XX. század fordulójára szitokszó lett a kroátoknál a MÁV, mint most a MOL, behatolók és kiszipolyozók a magyarok, Héderváry bán pedig „horvátfaló szörny” (Miroslav Krleža), akármit tett is. Még közösen elvesztettünk egy világháborút, azután Horvátország belebújt a jugoszláv hátizsákba, amelyet, úgy tűnik, csak közjogilag tudott másodszeri kísérletre 1991-ben ledobni, a mentalitást nem. Az Eszéki Magyar Főkonzulátust idén nyáron újraindító magyar vezetés újabb javaslatokkal állt elő a Hernádi ellen indított hajsza után. Az OTP bankot akar vásárolni Horvátországban, s mindannyiunk örömére, valószínűleg október végén megnyílik Zágrábban a Magyar Intézet. A személyiséghiányos horvát politika a főügyészre mutogat, miközben lépnie kellene azok után, hogy ekkora örömet régen szerzett már – Belgrádnak.

(2013)

*A szerző 2004 és 2009 között az Eszéki Egyetem magyarországi vendégprofesszora volt.

